

Ankstyvosios intervencijos programos įgyvendinimo 2022 m. ataskaita

Narkotikų, tabako ir alkoholio kontrolės departamentas

NTAKD

NARKOTIKŲ, TABAKO IR ALKOHOLIO
KONTROLĖS DEPARTAMENTAS

Apie Ankstyvosios intervencijos programą

Nors 2019 m. vykdyto Alkoholio ir kitų psichoaktyviųjų medžiagų vartojimo Europos mokyklose tyrimo (ESPAD) duomenimis alkoholio vartojimas tarp 15–16 metų mokinių yra mažiausias per 25 metus, o nuo 2011 metų fiksuojama nežymi narkotikų mažėjimo tendencija, kuri stebima ir kitose Europos šalyse, bet vartojimo mastai vis tiek išlieka dideli. Net 28 proc. tyrime dalyvavusių Lietuvos mokinių per paskutines 30 dienų iki apklausos bent kartą buvo išgėrę 5 standartinius alkoholio vienetus vienu metu, t.y. nesaikingai vartojo alkoholį, kas tokiaame jauname amžiuje yra ypatingai pavojinga. O 19 proc. apklaustų Lietuvos mokinių bent 1–2 kartus per savo gyvenimą buvo bandę vartoti narkotikus.

Ankstyvosios intervencijos programa (toliau – Programa) yra viena iš pagalbos priemonių 14 – 21 metų jaunuoliams, eksperimentuojantiems ar nereguliariai vartojantiems alkoholį ir / ar narkotikus. Šios programos tikslas – motyvuoti jaunuolius atsisakyti šių medžiagų vartojimo, kol dar nėra susiformavusi priklausomybė. Programą sudaro trys dalys: pradinis pokalbis, kuris yra skirtas kontakto užmezgimui, 8 val. praktinių užsiėmimų, skirtų aktyviai veiklai, diskusijoms, patirčių pasidalijimui bei refleksijoms, ir baigiamasis pokalbis. Dalyvavimas šioje programoje gali būti savanoriškas arba įpareigojantis (kaip administracinio poveikio ar vaiko minimalios priežiūros priemonė).

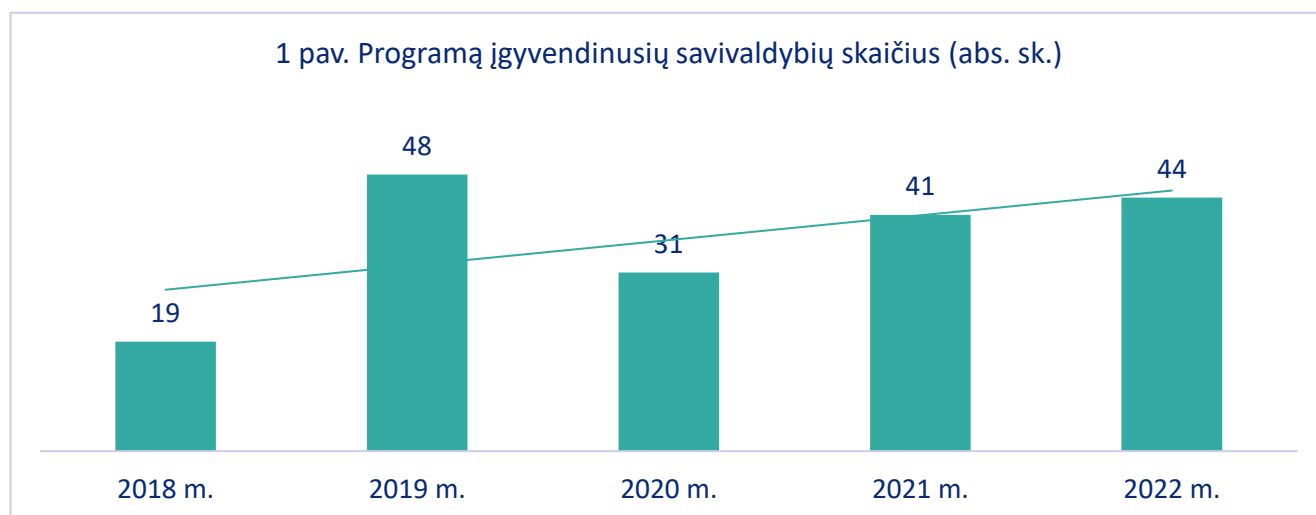
Programa yra parengta įgyvendinant tarptautinį projektą „FreD goes net“. Narkotikų, tabako ir alkoholio kontrolės departamentas (toliau – Departamentas), kaip asocijuotas šio projekto partneris, gavo leidimą adaptuoti Programą ir nuo 2013 metų ją diegia Lietuvoje. 2018 m. sausio 18 d. Lietuvos Respublikos sveikatos apsaugos ministro ir Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministro įsakymu Nr. V-60/V-39 buvo patvirtintas Ankstyvosios intervencijos programos vykdymo tvarkos aprašas, kurio pagrindu nuo 2018 m. Programa pradėta diegti nacionaliniu mastu. Programos vykdymą organizuoja asmens gyvenamosios vietos savivaldybės teritorijoje veikiantis visuomenės sveikatos biuras arba kitos savivaldybės visuomenės sveikatos biuras, teikiantis visuomenės sveikatos priežiūros paslaugas pagal savivaldybių bendradarbiavimo sutartį, kuris su pedagoginėmis psichologinėmis tarnybomis ar švietimo pagalbos tarnybomis derina su Programos vykdymu susijusius klausimus.

Šią Programą gali vesti švietimo pagalbos ar pedagoginių psichologinių tarnybos specialistai (psichologai, socialiniai pedagogai), savivaldybės visuomenės sveikatos biuro visuomenės sveikatos specialistai ir kiti specialistai, baigę teisės aktų nustatyta tvarka akredituotą Ankstyvosios intervencijos mokymo programą. Kiekvienais metais Departamentas organizuoja specialistų mokymus, bei supervizijas.

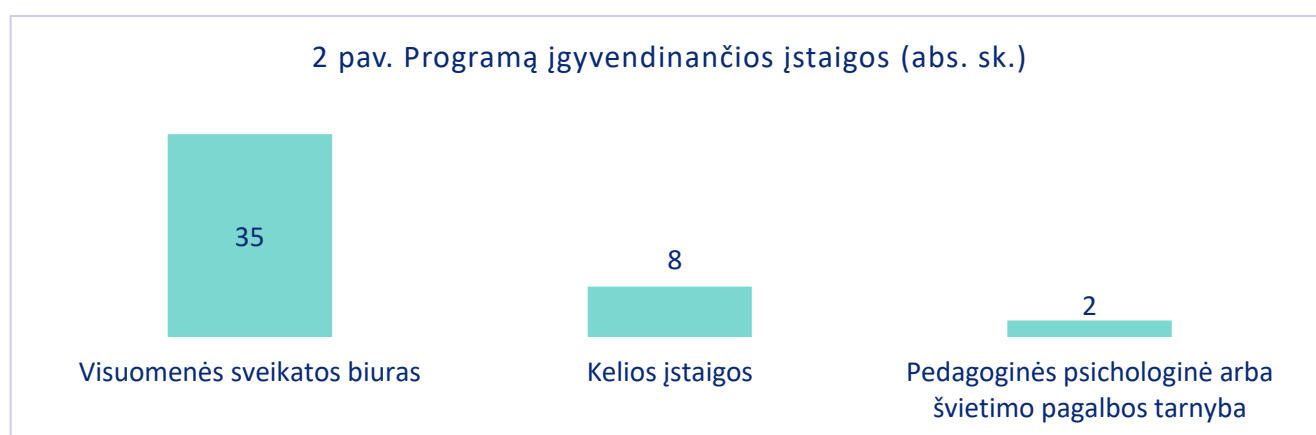
***Programos tikslinė grupė – 14 – 21 metų jaunuoliai,
eksperimentuojantys ar nereguliariai vartojantys
alkoholį ir / ar narkotikus.***

Programos įgyvendinimas savivaldybėse 2022 m.

2022 m. Programa buvo įgyvendinama 44 iš 60 savivaldybių. Lyginant su 2021 m., pastebimos teigiamos tendencijos – Programą įgyvendino 3 savivaldybių daugiau nei prieš metus (žr. 1 pav.).

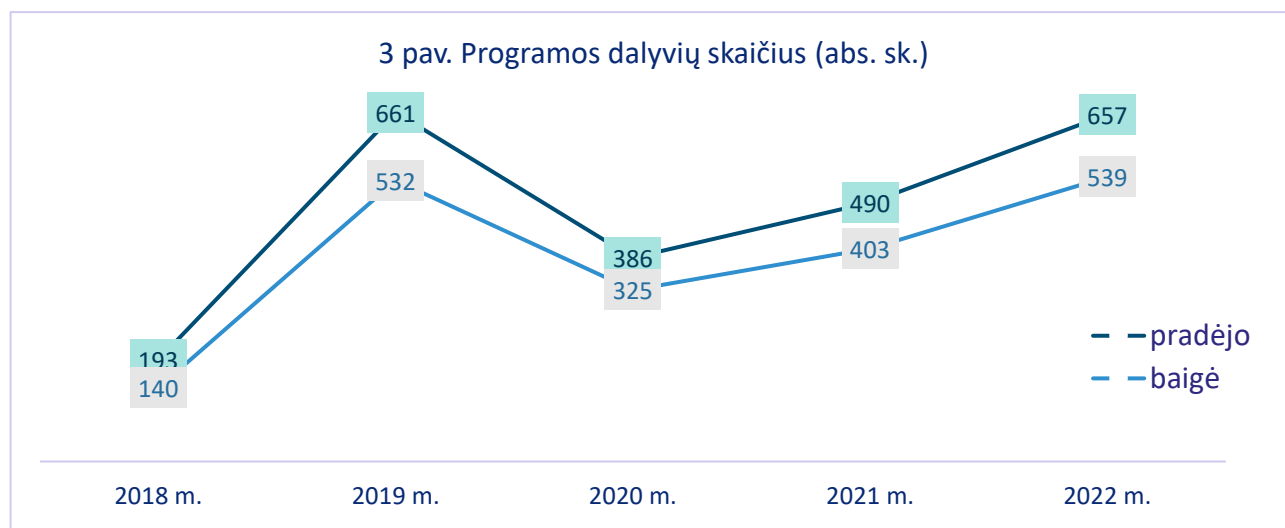
2022 m. Programą dažniausiai įgyvendino savivaldybių visuomenės sveikatos biurai, kur kas rečiau – pedagoginės psichologinės arba švietimo pagalbos tarnybos. 8-iose savivaldybėse Programą vykdė ir visuomenės sveikatos biurai, ir pedagoginės psichologinės ar švietimo pagalbos tarnybos (žr. 2 pav.).

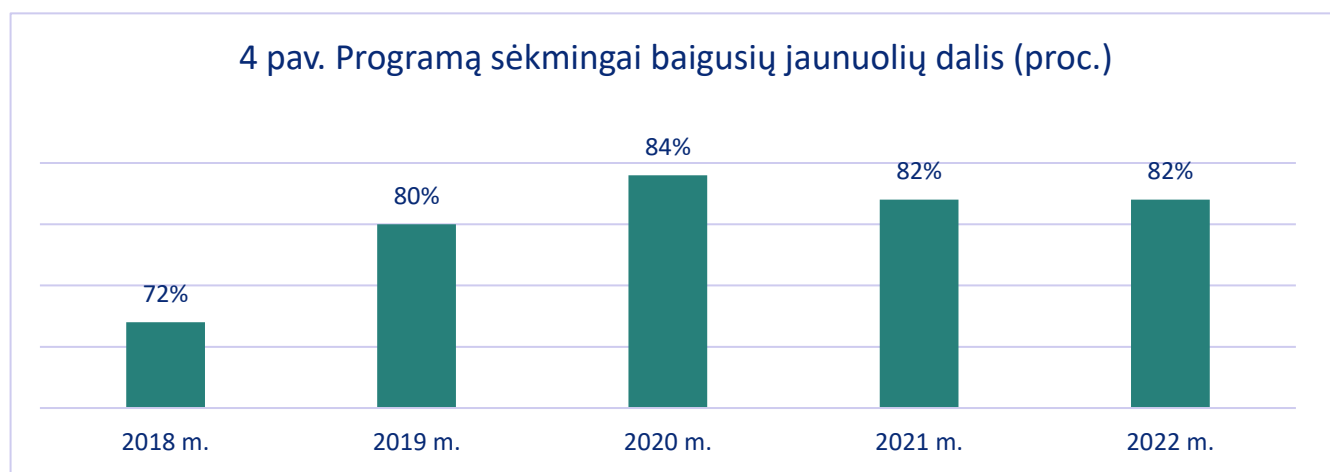
2022 m. Programą įgyvendino 44 iš 60 savivaldybių.

Programos dalyviai

2022 m. Programos užsiėmimus pradėjo lankyti 657 jaunuolių, iš jų 539 (82 proc.) sėkmingai baigė Programą ir gavo tai patvirtinantį pažymėjimą (žr. 3 pav.). Dalyvaujančių Programoje ir ją baigusių jaunuolių skaičius didėja. 2022 m. Programą pradėjusių jaunuolių skaičius buvo panašus kaip 2019 m., tačiau jaunuolių, kurie sėkmingai pabaigė Programą 2022 m. buvo didžiausias per visą Programos vykdymo laiką.

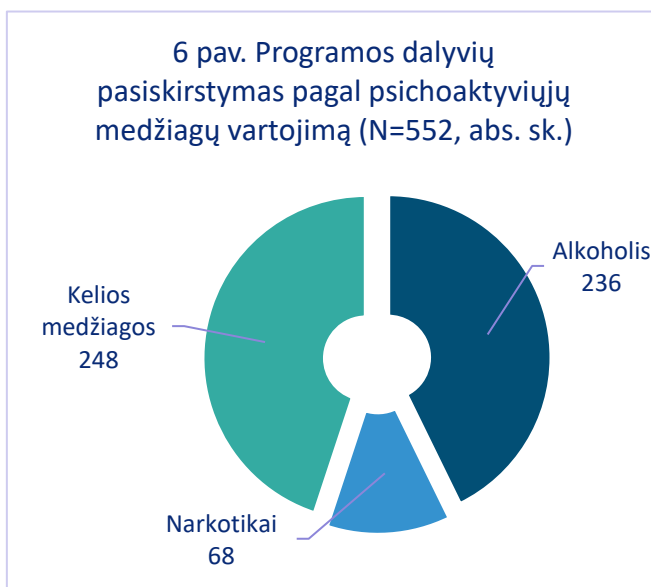
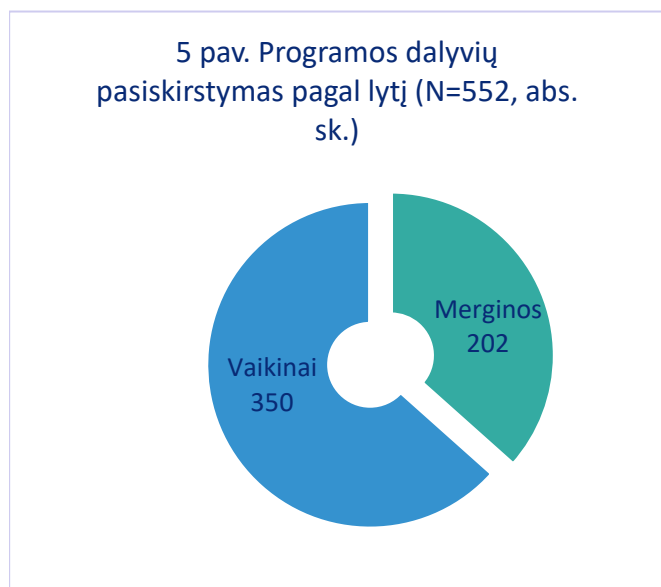
Nors Programą įgyvendinusių savivaldybių ir joje dalyvavusių jaunuolių skaičius 2019 – 2022 m. skyrėsi, bet Programą sėkmingai baigusių dalyvių dalis išliko panaši ir sudarė – 80 – 84 proc. (žr. 4 pav.).

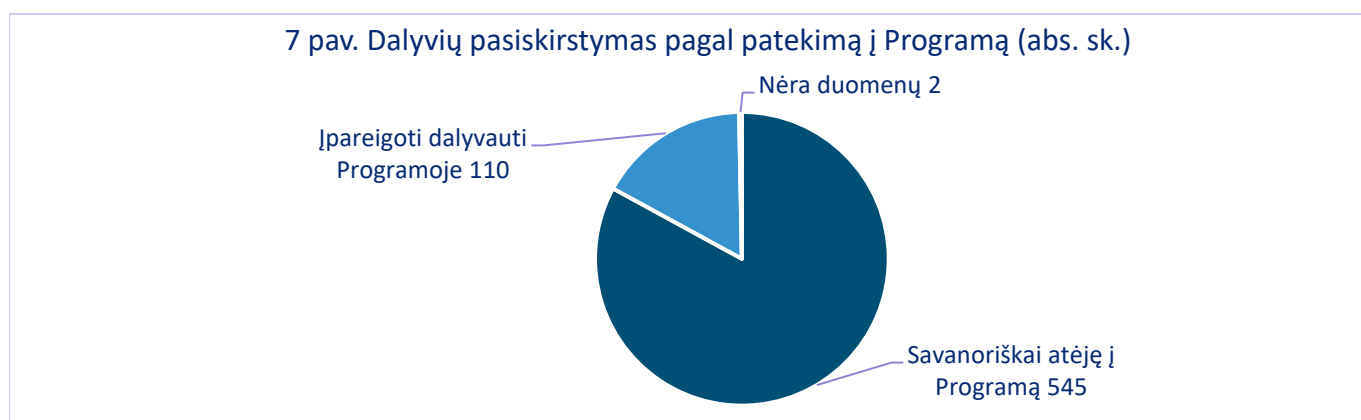
**2022 m. Programoje dalyvavo 657 jaunuoliai,
82 proc. jų sėkmingai baigė programą.**

2022 m. Programoje dalyvavo didesnis skaičius vaikinių nei merginų. 63 proc. Programą baigusią ir apklausos anketą užpildžiusių Programos dalyvių buvo vaikinai, 37 proc. – merginos (žr. 5 pav.). Dalyvių amžiaus vidurkis buvo 15 m.

Jaunuoliai programoje dažniausiai dalyvavo dėl kelių psichoaktyviųjų medžiagų vartojimo (45 proc. atsakiusių į klausimą), 42 proc. – dėl alkoholio vartojimo, o 12 proc. dėl narkotikų vartojimo (žr. 6 pav.).

83 proc. jaunuolių savanoriškai dalyvavo Programoje, o 17 proc. buvo įpareigoti dalyvauti (žr. 7 pav.). Asmenį dalyvauti Programoje gali įpareigoti: teismas ar ne teismo tvarka administracinio nusižengimo bylą nagrinėjanti institucija (pareigūnas) už Administracinių nusižengimų kodekse numatytus administracinius nusižengimus; savivaldybės administracijos direktorius, kai savivaldybės administracijos Vaiko gerovės komisijos siūlymu asmeniui yra skirta vaiko minimalios priežiūros priemonė. Dažniausiai įpareigoti dalyvauti Programoje buvo savivaldybės administracijos direktoriaus (55 proc.). (12 proc.) Dalyvių buvo įpareigoti teismo (10 proc.) pareigūno pagal Administracinių nusižengimų kodekso nuostatas, 4,5 proc. buvo įpareigoti globos įstaigos.

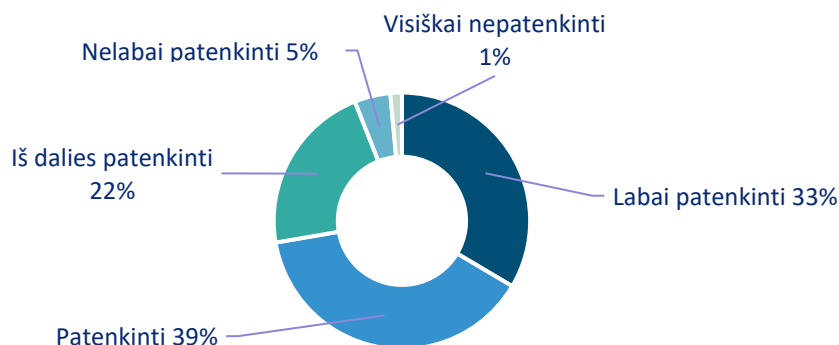

83 proc. jaunuolių Programoje dalyvavo savanoriškai.

Programos dalyvių apklausos rezultatai

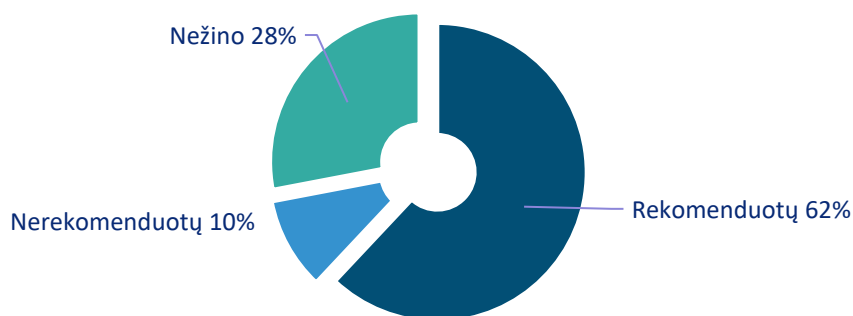
Savivaldybių visuomenės sveikatos biurai taip pat pateikė informaciją apie 552 jaunuolių, 2022 m. aptarnaujamoje savivaldybėje, užpildytų dalyvių apklausos anketų rezultatus. 72 proc. į klausimą atsakiusių dalyvių liko patenkinti Programa, o nepatenkinti buvo 6 proc. (žr. 8 pav.).

8 pav. Dalyvių pasitenkinimas programa (N=552, proc.)

62 proc. į klausimą atsakiusių dalyvių nurodė, kad rekomenduotų Programą savo draugams ar kitiems asmenims. Svarbu atkreipti dėmesį, kad tik 10 proc. dalyvių nurodė, kad nerekomenduotų šios Programos kitiems (žr. 9 pav.).

9 pav. Dalyvių nusiteikimas rekomenduoti Programą savo draugams ar kitiems asmenims (N=551,proc.)

72 proc. jaunuolių buvo patenkinti Programa, o 62 proc. rekomenduotų Programą draugams ar kitiems asmenims.

57 proc. į klausimą atsakiusių jaunuolių, kurie Programoje dalyvavo dėl alkoholio vartojimo, sutiko, kad dalyvavimas Programoje buvo svarbus jiems asmeniškai. Dauguma jaunuolių sutiko, kad dalyvaudami Programoje įgijo daugiau žinių apie alkoholio vartojimo pasekmes (75 proc.), kur kreiptis profesionalios pagalbos, jei iškiltų problemų dėl alkoholio vartojimo (77 proc.). Dalyvavimas Programoje pakeitė 56 proc. į klausimą atsakiusių jaunuolių požiūrį į alkoholio vartojimą (žr. 10 pav.). Palyginus su 2021 m., 2022 m. mažesnė dalis dalyvių pakeitė požiūrį į alkoholio vartojimą nei praėjusiais metais.

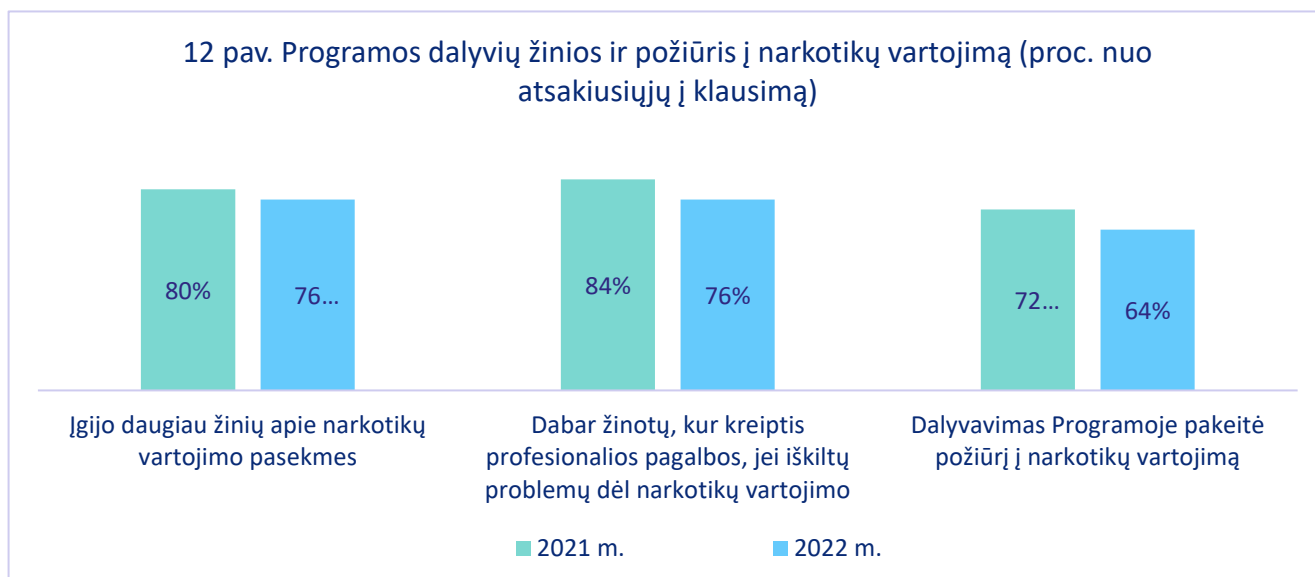

Dalyvavimas Programoje ne tik pagilino jaunuolių žinias, pakeitė požiūrį, bet ir teigiamai paveikė jų ketinimus keisti savo elgesį. 64 proc. jaunuolių, kurie Programoje dalyvavo dėl alkoholio vartojimo, sutiko, kad baigę Programą ketina vartoti mažiau alkoholio, 53 proc. ketina nebevartoti alkoholio, 54 proc. ketina pakeisti savo gyvenimo būdą (žr. 11 pav.). Palyginus su 2021 m., 2022 m. buvo mažiau jaunuolių pasiryžusių keisti savo elgesį nei 2021 m.

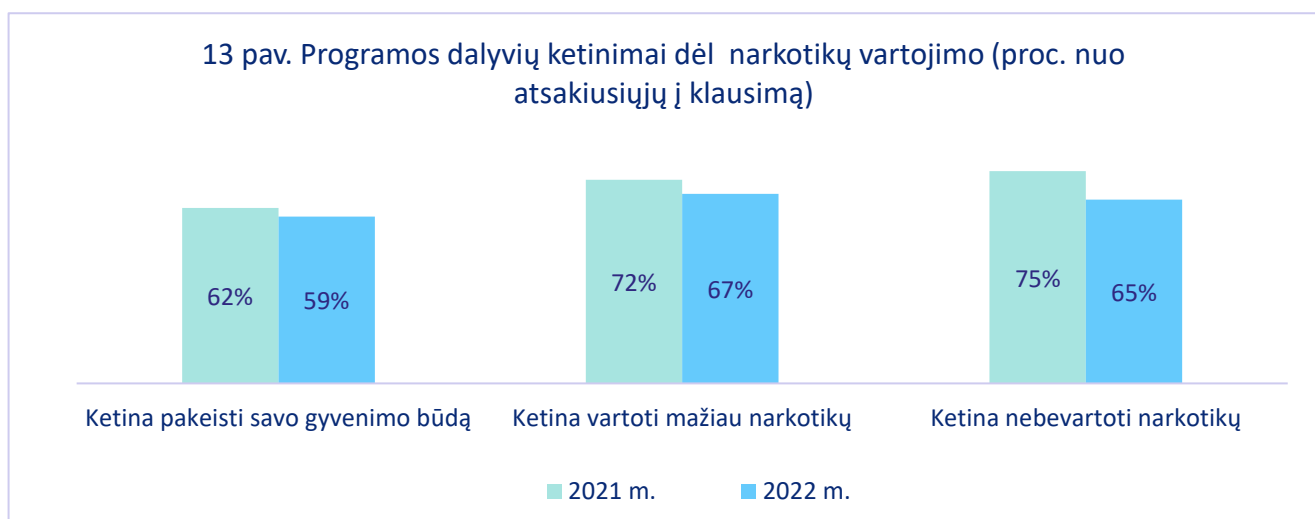

64 proc. Programą baigusiu jaunuolių ketina vartoti mažiau alkoholio.

Tarp jaunuolių, kurie į Programą pateko dėl narkotikų vartojimo, 58 proc. atsakiusių į klausimą pritarė, kad dalyvavimas Programoje buvo svarbus jiems asmeniškai. 76 proc. šių jaunuolių sutiko, kad dalyvaudami Programoje įgijo daugiau žinių apie narkotikų vartojimo pasekmes, 76 proc. dabar žinotų, kur kreiptis profesionalios pagalbos, jei iškiltų problemų dėl narkotikų vartojimo. Dalyvavimas Programoje pakeitė 64 proc. į klausimą atsakiusių dalyvių požiūrį į narkotikų vartojimą (žr. 12 pav.). Palyginus su 2021 m., 2022 m. mažesnė dalis dalyvių pakeitė požiūrį į narkotikų vartojimą.

67 proc. jaunuolių, kurie Programoje dalyvavo dėl narkotikų vartojimo, sutiko, kad baigę Programą ketina vartoti mažiau narkotikų, 65 proc. ketina nebevartoti narkotikų, 59 proc. ketina pakeisti savo gyvenimo būdą (žr. 13 pav.). 2022 m. buvo mažiau jaunuolių pasiryžusių keisti savo elgesį nei 2021 m.

65 proc. Programą baigusią jaunuolių ketina nebevartoti narkotikų.

Specialistų kompetencijų tobulinimas 2022 m.

Departamentas, kaip Programos koordinatorius nacionaliniu mastu, yra atsakingas už Programos kokybės užtikrinimą bei specialistų, vykdančių Programą, kompetencijų tobulinimą.

Departamentas periodiškai organizuoja mokymus specialistams, supervizijas, metodines konsultacijas, siekiant jiems suteikti teorinių ir praktinių žinių bei įgūdžių, kaip efektyviai dirbti su 14-21 metų amžiaus jaunais asmenimis, kurie eksperimentuoja, nereguliariai vartoja psichoaktyvias medžiagas.

Mokymai

Programą gali vesti švietimo pagalbos ar pedagoginių psichologinių tarnybų specialistai (psichologai, socialiniai pedagogai), savivaldybių visuomenės sveikatos biurų visuomenės sveikatos specialistai ir kiti specialistai, baigę teisės aktų nustatyta tvarka akredituotą dviejų dienų trukmės Ankstyvosios intervencijos mokymo programą (toliau – mokymai).

2022 m. Departamentas organizavo 2 dviejų dienų mokymus (vienų mokymų trukmė – 16 ak. val.), tikslingai skirtus pedagoginių psichologinių tarnybų, savivaldybių visuomenės sveikatos biurų, specialistams. Mokymus 2022 m. baigė ir įgijo teisę dirbti pagal Programą 53 savivaldybių visuomenės sveikatos biurų, pedagoginių psichologinių tarnybų specialistai.

2022 m. organizuoti 2 mokymai, kuriuos baigė ir įgijo teisę dirbti pagal Programą 53 specialistai.

Supervizijos

Siekiant tobulinti mokymus baigusį ir Programos užsiėmimus vedančių specialistų žinias, suteikti jiems konsultacinę pagalbą, sudaryti galimybes pasidalinti sudėtingais atvejais dirbant su jaunuoliais, padėti gilintis į iškilančias problemas ir kartu ieškoti tinkamiausio sprendimo dirbti efektyviau, Departamentas organizuoja ir supervizijas specialistams.

2022 m. buvo suorganizuotas 2 supervizijų ciklas (vienos supervizijos trukmė – 2 val.) 2 skirtingoms specialistų grupėms. Iš viso supervizijose dalyvavo 27 specialistai, vedantys Programos užsiėmimus.

2022 m. suorganizuotos 2 supervizijos, kuriose dalyvavo 27 specialistai, vedantys Programos užsiėmimus.

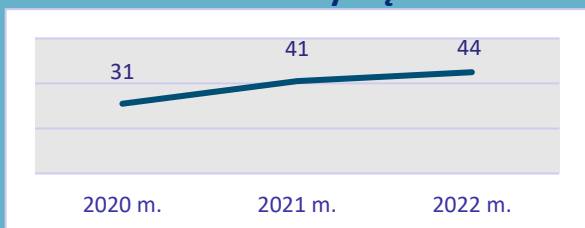
Siekiant išsiaiškinti kiek savivaldybėse yra apmokytų specialistų Departamentas atliko savivaldybių visuomenės sveikatos biurų apklausą. Duomenys pateikti iš 45 savivaldybių, kuriose yra apmokyti 255 specialistai. Dirbančių apmokytų specialistų skaičius yra 171. Programą 2022 m. vykdžiusių specialistų buvo 112. Savivaldybių visuomenės sveikatos biurai nurodė, kad trūksta 39 specialistų.

Programos įgyvendinimo 2022 m. rezultatų apibendrinimas

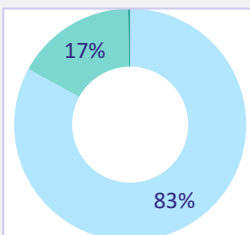
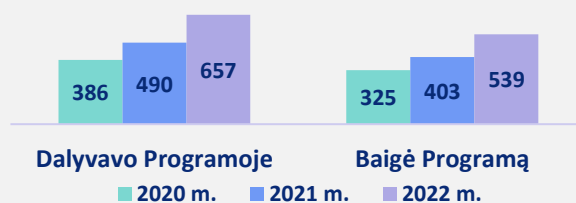
44 iš 60
savivaldybių įgyvendino Programą

2022 m. Programoje dalyvavo
657 jaunuolių,
82% dalyvių sėkmingai baigė Programą

Padaugėjo Programą įgyvendinusių
savivaldybių

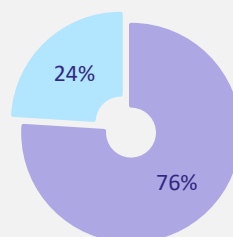
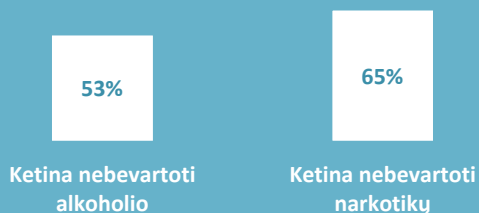
Padaugėjo Programoje dalyvavusių
jaunuolių

83% jaunuolių
Programoje dalyvavo
savanoriškai
17% buvo įpareigoti

72% jaunuolių buvo patenkinti
Programa,
62% rekomenduoūtų Programą kitiems

Daugiau nei pusę jaunuolių ketina
nebevartoti alkoholio ir nebevartoti
narkotikų

76% jaunuolių
sužinojo, kur kreiptis
profesionalios pagalbos,
jei iškiltų problemų dėl
narkotikų vartojimo

2022 m. mokymus baigė ir įgijo teisę
dirbti pagal Programą
53 specialistai

2022 m. suorganizuoti **2** mokymai,
2 supervizijos